

Myanda ya Kunyemena'ko ya Kabuku ka ku Kupwila Būmi ne Mwingilo

2-8 KWEJI 12

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | KUSOKWELWA 7-9

“Kibumbo Kikatampe kya Bantu Kebabadika Kyeselwe na Yehova”

it-1-F p. 1014 mus. 2

Kibumbo Kikatampe

Kino i kilete kipangujo kya amba: Shi “kibumbo kikatampe” i bantu bakamona lupandilo ne kwikala nyeke pano pa ntanda, i kika kinenenwa'mba 'bemene ku meso kwa luponā lwa Leza ne a kana ka mukōko'? (Kus 7:9) Kishima 'kwimana' kyaba kimo i kingidijibwe mu Bible mwanda wa kulombola'mba muntu umo nansha kisumpi kya bantu kibaitabijibwa na mwine obemene'ko ku meso. (Ŋi 1:5; 5:5; Nki 22:29; Luk 1:19) Inoko, mu shapita wa Kusokwelwa ubadikile, “balopwe ba ntanda, ne bengidi bakatampe ba bulēme, ne bakulu ba basola, ne bampeta, ne bankomokomo, ne bapika bonso, ne banapabo bonso” i balombolwe'mo bu befya ku “mpala ya Yewa ushikete pa luponā ne ku bukalabale bwa Kana ka Mukōko, mwanda difuku dikatampe dya bukalabale bwabo dibaiya, lelo i ani ubwanya kwimana?” (Kus 6:15-17; dingakanya na Luk 21:36.) Bibamweka'mba “kibumbo kikatampe” i kibundwe na boba bapandile mu kino kitatyi kya bukalabale kadi babwenye “kwimana” bu betabijibwe na Leza ne na Kana ka Mukōko.

it-2-F p. 1104 mus. 4

Kyamalwa Kikatampe

Kintu kya myaka makumi asatu pa kupita'po na pāonakanibwe Yelusalema, mutumibwa Yoano wēsambile pa kibumbo kikatampe kya bantu batambile mu mizo yonso, mu bisaka, ne mu bantu amba: “Bano'ba i boba balupukile mu kyamalwa kikatampe.” (Kus 7:13, 14) Ba mu kibumbo kikatampe 'byo balupukile mu kyamalwa kikatampe' bilombola'mba i bapande'mo. Kino i kikwatañane ne na binenwa bikwabo bidi mu Bil 7:9, 10 bya'mba: “Leza wādi [na Yosefa], wāmukūla mu byamalwa byandi byonso.” Kukūlwa kwākudilwe Yosefa mu byamalwa byandi byonso kushintulula'mba wābwenye kūmini-na'byo, kadi wapanda ku malwa āmutene.

it-1-F p. 1014

Kibumbo Kikatampe

Kiyukeno Kyabo. Kintu kya kuyukila'ko “kibumbo kikatampe” i kubandaula mokishintulwidilwe mu Kusokwelwa shapita 7 ne mu bisonekwa bikwabo bikwatañene na uno shapita. Kusokwelwa 7:15-17 wisambila padi Leza bu 'wibapūta pema wandi,' ne kwibaludikila ku “masulo a mema a būmi,” ne amba wibapampula “impolo mu meso abo.” Mu Kusokwelwa 21:2-4 mudi binenwa biifwene nabyo bya amba: 'Pema wa Leza udi na bantu,' usa 'kupampula impolo mu meso abo,' ne 'lufu kelukekalo'kopo monka.' Kino kimonwa kilombwelwe pano kekisambilapo pa bantu ba kwenda mūlu, mwine mukatūka 'Yelusalema mupya,' ino kisambilanga pa bantu ba kwikala pano pa ntanda.

Kukola Byabupeta bya ku Mushipiditu

re-F p. 115 mus. 4

Isalela wa Leza Watūlwa Kiyukeno

4 Na bubine, bano bamwikeulu banā belekeja bisumpi binā bya bamwikeulu, bene bengidijibwa na Yehova mwanda wa kulama butyibi bwandi enka ne bifika kitatyi kitungwe. Bano bamwikeulu pobakalekelela mvula ya bukalabale bwa Leza, ikapukumina mu kitatyi kimo kyonka kungala, kunshi, kutunduka ne kushika, bukekala bonakani bwa malwa. Bukeifwana na bonakani bwa mvula inā bwāletele Yehova mwanda wa kupalakanya bene Elama ba pa kala, ne kwibakubija bonso, inoko buno bukekala bukatampe bininge. (Yelemia 49:36-38) Kikekala kimpumpu kikatampe kikonakanya bininge, kupita “lūvula lwa malwa” lwāingidije Yehova pa konakanya muzo wa bene Amona. (Amose 1:13-15) I kutupu bulongolodi bwa Satana bwa pano pa ntanda bukapanda ku difuku dya bulobo bwa Yehova, pakabingija bubikadi bwandi nyeke ne nyekeke.—Ŋimbo ya Mitōto 83:15, 18; Isaya 29:5, 6.

it-1-F p. 12

Abadone

Le Abadone, mwikeulu wa lupongo i ani?

Inoko, mu Kusokwelwa 9:11, Kishima “Abadone” i kingidijibwe bu dijina dya “mwikeulu wa

lupongo.” Apodione, dijina dya mu Kingidiki dikwatañene nadyo dishintulula’mba “Yewa Onakanya.” Mu myaka ya katwa ka 19 kudi balongele bukomo bwa kulombola’mba bino bilembwa bya bupolofeto bifunkilanga pa bantu, kimfwa Mbikavu Veshipasiane, Mahomet, ne Napoleon, kadi badi bamona uno mwikeulu bu “wa Satana.” Inoko tufwaninwe kuyuka’mba, mu Kusokwelwa 20: 1-3 uno mwikeulu udi na “lufungulo lwa lupongo” i mulombolwe bu mwimaniji wa Leza utūka mūlu, ino ke bu mwikeulupo “wa Satana,” uno mwikeulu wakwata Satana ne kumwela mu lupongo. Dibuku *The Interpreter’s Bible* disambila pa Kusokwelwa 9:11 amba: “Abadone ke mwikeulupo wa Satana ino i mwikeulu wa Leza, uvuija mwingilo wandi wa bonakani na lupusa lwa Leza.”

Mu bisonekwa bya Kihebelu, bimweka’mba kishi-ma *avaddohn* kikwatañene na Sheole ne lufu. Mu Kusokwelwa 1:18 Kidishitu Yesu i munene’-mo amba: “Ne mūmi nyeke ne nyekeke, ngidi na mfungulo ya lufu ne ya Kibundu.” Mu Luka 8: 31 balombola’mo bukomo bwadi nabo pa lupongo. Byadi na bukomo bwa konakanya, enka ne bwa konakanya Satana mwine, o mwanda Bahhebelu 2:14 unena’mba Yesu wāikele na mashi ne ngitu amba “kupityila ku lufu lwandi onakanye yewa ubwanya kuleta lufu, ko kunena’mba, Dyabola.” Mu Kusokwelwa 19:11-16, Yesu i mulombolwe’mo amba i mutongwe na Leza bu Yewa Onakanya.

9-15 KWEJI 12

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | KUSOKWELWA 10-12

“Batumoni Babidi Abaipabwa Kupwa Abajokejibwa ku Būmi”

w14 15/11 p. 30

Bipangujo Bya Batangi

Le batumoni babidi batelelwe mu Kusokwelwa shapita 11 i bāni?

Kusokwelwa 11:3 wisambila pa batumoni babidi banena bupolofeto mu mafuku 1260. Nsekununi

ibweja’ko amba kinyema kya ntanda “kikebatamba divita kyebanekenya ne kwibepaya.” Ino kupwa kwa “mafuku asatu ne kipindi,” bano batumoni babidi bafwaninwe kupebwa monka būmi, kintu kikatulumuna bonso bebabandila.—Kus. 11:7, 11.

Lelo bano batumoni babidi i bāni? Ino nsekununi itukwasha twibayuke. Kibajinji, nsekununi itulombola’mba “bano i belekejibwe na mityi ibidi ya impafu ne bitūlwa-binanu bibidi.” (Kus. 11:4) Kino kituvulujaja bitūlwa-binanu ne mityi ibidi ya impafu inenenwe mu bupolofeto bwa Zekadia. Ino mityi ya impafu i kyelekejo kya “[bashingwe] māni babidi,” ko kunena’mba i, Mbikavu Zelububele ne Yoshua Kitobo Mukatampe, “bemene pabwipi na Mfumwetu wa panopanshi ponsololo.” (Zek. 4:1-3, 14) Kya bubidi, nsekununi itulombola’mba bano batumoni babidi baloñanga biyukeno bidi pamo bwa bya ba Mosesa ne Ediya.—Dingakanya Kusokwelwa 11:5, 6 na Umbadilo 16:1-7, 28-35 ne 1 Balopwe 17:1; 18: 41-45.

Le kuno kudingakanya kwiifwene paka? Mwanda ne mwanda ufunkila pa bashingwe māni ba Leza *batangidile mingilo* mu kitatyi kya matompo. Mu kufikidila kwa Kusokwelwa shapita 11, *banabettu bashingwe māni badi batangidile mingilo* mu kitatyi kyashimikilwe Bulopwe bwa Leza momwa mūlu mu 1914 badi basapula “bavwele masāka” mu bula bwa myaka isatu ne kipindi.

Ku mfulo kwa busapudi bwabo koku bavwele masāka, bano bashingwe māni bapailwe mu kyelekejo pobaelelwe mu kifungo kakitatyi katyetye shi twikadingakanye na kipindi kya *mafuku* asatu ne kipindi a kyelekejo. Balwana na bantu ba Leza bamwene amba uno mwingilo ubafu, ne kulengeja balwana basepelele.—Kus. 11:8-10.

Inoko’nka mwanenene bupolofeto, ku mfulo kwa ano mafuku asatu ne kipindi, bano batumoni babidi bajokejibwe ku būmi. Bano bashingwe māni bakutulwilwe mu kifungo, ino kadi boba balamine kikōkeji kyabo batambwile madyese a pa bula kudi Leza kupityila kudi Yesu Kidishitu, Mfumwabo. Mu 1919 badi babadilwa mu boba batongelwe kwingila bu “umpika mukōkele ne mudyumuke” mwanda wa kupa bantu ba Leza bidibwa bya ku

mushipiditu mu kitatyi kya mafuku a ku mfulo. —Mat. 24:45-47; Kus. 11:11, 12.

Kintu kisangaja, Kusokwelwa 11:1, 2 ukwatañanya bino binkumenkume na kitatyi kya kutompekejibwa nansha kupimwa kwa tempelo ya ku mushipiditu. Malaki shapita 3 utela kupempulwa kudi na kuno kwa tempelo ya ku mushipiditu, yalondelwe na kitatyi kya kusubulwa. (Mal. 3:1-4) Lelo kuno kupempulwa ne kusubulwa byalongele mafuku anga? Byashilwile mu 1914 kufika ku ngalwilo kwa 1919. Mu buno bula bwa kitatyi mubadilwa mafuku 1 260 (myeji 42) ne mafuku asatu ne kipindi a kyelekejo atelelwe mu Kusokwelwa shapita 11.

Bine tudi na nsangaji ya kufwija’ko Yehova pa mwingilo watūdile’ko wa kutōkeja ku mushipiditu ne kusubula bantu ba pa bula, mwanda wa mingilo milumbuluke! (Tet. 2:14) Kadi, tusangedile kimfwa kitushidile bashingwe māni ba kikōkeji badi batangidile mwingilo mu kitatyi kya matompo’kya ne kwingila bu batumoni babidi ba kyelekejo.

Kukola Byabupeta bya ku Mushipiditu

it-2-F p. 821

Muvungo

Muneneno wa Kyelekejo. Mu Bible kishima “muvungo” i kingidijibwe’mo misunsa mivule mu muneneno wa kyelekejo. Ba Ezekyele ne Zekadia bāmwene wa pandi wa pandi muvungo mulembe momu ne momu. Mu kine kitatyi’kya muvungo byowādi ulembwa mu bukila bumo kete, nanshi kulemba muvungo momu ne momu kubwanya kulombola’mba butyibi bulembelwe mu ino mivungo i bulēma, bukatampe kadi busumininwe. (Ezk 2:9–3:3; Zek 5:1-4) Mu kimonwa kya mu Kusokwelwa, yewa ushikete pa lupona ukwete mu kuboko kwandi kwa lundyo muvungo udi na biyukeno bisamba-bibidi, bine bilengeja myanda ilembelwe’mo ileke kuyukana kufika ne bikaputula’yo Kana ka Mukōko ka Leza. (Kus 5:1, 12; 6:1, 12-14) Mu kino kimonwa Yoano wapebwa muvungo ne kumusoñanya adye’o. Uno muvungo ubatobala Yoano ku ngalwilo inoko ubaludija difu dyandi. Uno muvungo byowādi mupūtule kadi wampikwa kiyukeno, mwā-

di mwanda kampanda wādi ulomba kwivwanwa. Musapu udi’mo “wātobele” Yoano, inoko kimweka bu mwādi myanda ilula yawādi wa kunena mu bu-polofeto, mwanda ye byo bāmusoñenye kulonga. (Kus 10:1-11) Ezekyele nandi wēmwenine uno mwanda umo onka paāpelwe muvungo mwādi “ñimbo ya bulanda ne madilo ne kuyoyokota miyoa.”—Ezk 2:10.

it-1-F p. 673 mus. 5-7

Bisanso bya Lubutulo

Mu kimonwa kya mutumibwa Yoano kya mu Kusokwelwa, wāmwene mwana-mukaji wa mūlu udila “misanshi, ulwa na bisanso bya lubutulo.” Mwana wābutwilwe wādi “mwana-mulume, wa kukumba mizo yonso na mukombo wa kyuma.” Nansha mpumina byaālongele bukomo wa kumudya, “wandi mwana watekwinwa lubilo kwa Leza ne ku lupona lwandi.” (Kus 12:1, 2, 4-6) Kutekwinwa kwa uno mwana kudi Leza kulombola’mba Leza i mumwitabije bu wandi mwana, enka na mobyādi bikadile pa kala, shi mwana wabutulwa wādi ulombolwa shandi mwanda wa amwitabije. Nanshi uno “mwana-mukaji” i “mukaji” wa Leza, “Yelusalema wa kokwa kūlu,” “inandya” Kidishitu ne banababo ba ku mushipiditu.—Ngt 4:26; Bah 2:11, 12, 17.

“Mwana-mukaji” wa kokwa kūlu wa Leza, na bubi ne ufwandinwe kwikala mubwaninine, kadi kadipo wa kwivwana misanshi ivwanwanga pa kubutula. Nanshi misanshi ya lubutulo yadi ilombola mu muswelo wa kyelekejo amba uno “mwana-mukaji” kadi kubwipi na kubutula; wadi wa kutengela kubutula pampikwa kwija.—Kus 12:2.

Le uno “mwana, mwana-mulume,” wādi wa kwikala bu ani? Wādi wa “kukumba mizo yonso na mukombo wa kyuma.” Kino kyālailwe mu Ñimbo ya Mitōto 2:6-9 padi Mulopwe Meshiasa ubikikilwe na Leza. Inoko Yoano wāmwene kino kimonwa papo Kidishitu ke mubutulwe kala pano pa ntanda, ke mufwe kadi musanguke. Nanshi kino kimonwa kyādi kifunkila pa kubutulwa kwa Bulopwe bwa Meshiasa bupelwe Yesu Kidishitu Mwanā Leza, mwine wāsangwilwe mu bafwe,

“wakashikata ku lundyo lwa Leza, tamba papo wi-laije enka ne bitūlwa balwana nandi bu kitūlo kya maulu andi.”—Bah 10:12, 13; Ñi 110:1; Kus 12:10.

16-22 KWEJI 12

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | KUSOKWELWA 13-16

“Kokatyina Binyema Bilenga Moyo”

w12 1/6 p. 10 mus. 6

Yehova I “Wakusokola Bifibwe”

⁶ Ku mfulo kwa myaka katwa kabajinji K.K., Yesu musanguke wāpēle mutumibwa Yoano mulongo wa bimonwa bitulumuja. (Kus. 1:1) Mu kimo bidi, Yoano wāmwene Dyabola, welekejibwe na muki-shi, wimene pa musenga wa kalunga kakatampe ka mema. (*Tanga Kusokwelwa 13:1, 2.*) Kadi Yoano wāmwene kinyema kingi kivubuka pa kalunga ka mema ne kupebwa lupusa lukatampe na Dya-bola. Kupwa mwikeulu walombola Yoano amba mitwe isamba-ibidi ya kinyema kityila pyā, kito-mpekejo kya kinyema kya mu Kusokwelwa 13:1, ifunkila pa ‘balopwe basamba-babidi,’ nansha imbikalo. (Kus. 13:14, 15; 17:3, 9, 10) Kitatyi kyā-sonekelwe bilembwa bya Yoano, balopwe batano bādi ke bapone, umo wādi ke mutentame, umo mukwabo nandi wādi “kailepo.” Le ano malopwe i malopwe’ka nansha i imbikalo’ka ya ntanda? Tubandaulei bidi mutwe ne mutwe wa kinyema kitelelwe mu Kusokwelwa. Tusa kumona kadi mu-swelo wāletele bilembwa bya Danyele bujinguludi bwa ntentekelo mu myanda mivule itala ano ma-lopwe, kyaba kimo ātelelwe tutwa na tutwa twa myaka kumeso kwa ao kwikala’ko.

re-F p. 194 mus. 26

Bulwi bwa Binyema Bibidi Bikalabale

²⁶ Le i umbikalo’ka? Umbikalo wa Ntanda wa Angeletele Amerika—ye ao welekejibwe na mu-twe wa busamba-bubidi wa kinyema kya ntanda, inoko kidi na mwingilo wa pa bula! Byo kilo-mbwelwe pa bula mu kimonwa bu kinyema kya ntanda, kwitukwasha tumone patōkelela mokingi-dila mu bwanapabo ntanda yonso. Kino kinyema

kya ntanda kya masengo abidi kya kyelekejo i ki-bundwe na imbikalo ibidi ya politike ikele’ko mu kitatyi kimo, mu bwanapabo, inoko ingidila pamo. Masengo akyo abidi adi “bwa kana ka mukōko” aleta mulangwe wa amba kisakanga kwimwe-keja bu kitalala kadi kyampikwa mwanda, kidi na buludiki bufwaninwe kulondwa na bantu bo-nso. Inoko kisambanga pamo “bwa mpumina” ko kunena’mba kingidijanga lupusa, bukala-bale ne kutambañana ponso papelwa muludikilo wakyō. Kekikankamikangapo bantu bakōkele Bu-lopwe bwa Leza buludikwa na Kana ka Mukōko ka Leza, inoko kyendelejanga kumeso tumweno twa Satana, mpumina mukatampe. Kikankamikanga mushikwa ne kwiketaketa kwa mizo, bine bilenge-ja batōte kinyema kibajinji kya ntanda.

re-F p. 195 mus. 30-31

Bulwi bwa Binyema Bibidi Bikalabale

³⁰ Myanda ya mu mānga ilombola’mba kino kyele-kejo i bulongolodi bwatūdilwe’ko, bwakankamikwa ne kukwatakanibwa na Beletanye ne na États-Unis, kadi bwadi buyukene dibajinji bu Kitango kya Mizo. Mu Kusokwelwa shapita 17, i kilombolwe mu muswelo mukwabo wa kyelekejo, kinyema kya ntanda kya musombelo utyila pyā, kyūmi, kye-sa kadi kikele mu bwanapabo. Kino kitango kya ntanda yonso ‘kisambanga,’ na mitatulo amba akyo kete kyo kibwanya kuletela bantu ndoe ne mutyima-ntenke. Inoko na bubine, kibaikala ke ki-fuko pa kwitukila mizo ikikwakenye. Shi mizo nansha bantu abapele kukōkela lupusa lwakyo kibatambanga na kwibapalakanya nansha kwi-basusula bya lufu. Kitango kya Mizo kyapangile mizo yapelele milangwe yakyo. Ku ngalwilo kwa kyamalwa kikatampe, “masengo” a bulwi a kino kyelekejo kya kinyema kya ntanda akavuija mwi-ngilo wakyō wa konakanya.—Kusokwelwa 7:14; 17:8, 16.

³¹ Tamba pa Divita dya Bubidi dya Ntanda, kyele-kejo kya kinyema kya ntanda—kiyukene dyalelo bu Bumo bwa Mizo, kyaipailwe. Kimfwa, mu 1950 Bumo bwa Mizo bwekujije mu divita dyalwile Ko-rea wa Kungala na Korea wa Kunshi. Bumo bwa

Mizo pa kwilunga na Korea wa Kunshi, bimweka bu bāipaile bantu 1 420 000 ba mu Korea wa Kungala ne ba mu Shine. Muswelo umo onka, tamba mu 1960 kutūla mu 1964, basola ba Bumo bwa Mizo baile ne mu Congo (Kinshasa). Kutabukidila, baludiki ba ntanda, kubadila'mo ne bapapa Paul VI ne Jean Paul II, badi bendelela kulombola'mba kino kyelekejo kyo akyo kete kikaletela bantu ndoe ya bine. Kadi banenene amba shi bantu abakomenwa kwikingidila, nabya basa kwikubija abo bene na bene. Bano bendeji bepaijanga mu muswelo wa kyelekejo bantu bonso bapela kwingidila pamo na kino kyelekejo ne kwikitōta. Kupituluka 5:8, 9.

w09 1/2 p. 24 mus. 2

Myanda Mikatampe ya mu Mukanda wa Kusokwelwa—II

13:16, 17. Ketufwaninwepo kuleka kinyema kiludika būmi bwetu nansha shi tubatanwa na bikoleja'ka mu mingilo yetu ya bukile-bukya, kimpfwa “kupota, nansha kupotolola.” Kwitabija ‘kiyukeno kya kinyema pa kuboko kwa lundyo nansha pa mpala yetu’ i kwitabija kiludike bilongwa ne milangwe yetu.

Kukola Byabupeta bya ku Mushipiditu

w09 1/2 p. 24 mus. 5

Myanda Mikatampe ya mu Mukanda wa Kusokwelwa—II

16:13-16. ‘Bibanda bibibibi’ byelekeja lunsamfwanwa lwa bademona lutonona balopwe ba pano panshi bapele kwitabija kumwangwa kwa ngeso isamba-ibidi ya bukalabale bwa Leza, ino lwibatwnwena ku kulwa na Yehova.—Mat. 24:42, 44.

w15 1/7 p. 18 mus. 9

“Kunyongololwa Kwenu Kubafwena Pabwipi”!

⁹ Kitatyi kya kyamalwa kikatampe **kekikekalapo** kitatyi kya kusapula “myanda miyampe ya Bulopwe.” Kitatyi kya kusapula uno musapu kikekala ke kipite. “Mfulo” ikafika! (Mateo 24:14) Bantu ba Leza bakasapula pampikwa moyo musapu mukomo wa butyibi, mwine ukekala na lupusa pa bantu bonso. Padi musapu ukekala wa amba ntanda mibi ya Sa-

tana keisa konakanibwa fututu. Bible udingakanya uno musapu na mvula wa mabwe panena amba: “Mvula mukatampe wa mabwe, dibwe ne dibwe dilēma kubwipi kwa talenta imo, watamba mūlu wanokela bantu, kadi bantu badi kebatuke Leza pa mwanda wa kyokya kipupo kya mvula wa mabwe, mwanda kipupo'kya kyadi kikatampe bya mwiko.” —Kusokwelwa 16:21.

23-29 KWEJI 12

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | KUSOKWELWA 17-19

“Divita dya Leza Dikapwija Mavita Onso”

w08 1/5 p. 6 mus. 3-4

Amakedona—Divita dya Leza Dikapwa Mavita Onso

Boloke kebakekalapo mu ndoe ne mutyima-ntenke ponso pendelela kwikala'ko babi. (Nkindi 29:2; Musapudi 8:9) Kunena na bubine, ketubwanyapo kulamuna bantu boneke balonga bibi ku bubi bwa-bo. O mwanda pa kumona ndoe ne boloke bwa nyeke bilomba kulonga'po kintu kampanda—kufundula babi. Solomone usoneka amba: “Mubi i kikūlwa kya moloke.”—Nkindi 21:18.

Leza ye Mutyibi, o mwanda tukulupile amba butyibi bonso bwakatyibila babi i boloke. Abalahama wāipangwile amba: “Lelo mutyibi mwine wa panopantanda abulwe kadi kulonga molokele?” Ponka'pa wāyuka amba Yehova i moloke nyeke swā! (Ngalwilo 18:25) Pakwabo kadi, Bible witu-kulupija amba Yehova kaloelelwepo nansha dimo babi boneke; shi ke boneka i mfudilwa.—Ezekyele 18:32; 2 Petelo 3:9.

it-1-F p. 439 mus. 5

Kabalwe

Mu kimonwa kya kyelekejo kyāmwene mutumi-bwa Yoano, Yesu Kidishitu mutumbijibwe ntumbo i mwelekejibwe'mo utentamine pa kabalwe katōka ulondwa na kibumbo kya bulwi, nabo batentamine pa tubalwe tutōka. Kino kimonwa kyālombwelwe Yoano, kyelekeja divita dya boloke dikalwa Kidishitu na balwana bonso mu dijina dya Shandi,

Yehova Leza. (Kus 19:11, 14) Wāmwene dibajinji Kidishitu wenda bu mulopwe, koku ulondwa na byamalwa, bino i byelekejibwe na tubalwe twishileshile ne bakende’po.—Kus 6:2-8.

re-F p. 286 mus. 24

**Kalala Mulopwe Wanekenya
pa Amakedona**

²⁴ Kinyema kya ntanda kya mitwe isamba-ibidi ne masengo dikumi kivubuka pa dijiba, kyelekeja bulongolodi bwa politike bwa Satana, i kilabikwe pamo na mupolofeto wa bubela, ko kunena’mba umbikalo wa busamba-bubidi. (Kusokwelwa 13:1, 11-13; 16:13) Byo kikidi “kyūmi,” nansha’mba kikyendelela kwingila mwanda wa kulwa bantu ba Leza badi pano pa ntanda, i kyelwe mu “dijiba dya mudilo.” Le i dijiba dya mudilo dya bine? Aa, kinyema kya ntanda ne mupolofeto wa bubela byokebadipo nansha dimo bu banyema badi’ko bine, nanshi dino dijiba dyelekeja bonakani bwa lonso, bonakani bwa mfulo, kifuko kekujokwapo. Ye muno mukelwa lufu ne Kibundu, ne Dyabola mwine kumo. (Kusokwelwa 20:10, 14) Na bubine ke kalunga nyembopo ka mudilo wa nyeke mususulwa babi, ne kadi myanda ya kalunga nyembo i ya munyaji kudi Yehova.—Yelemia 19:5; 32:35; 1 Yoano 4:8, 16.

re-F p. 286 mus. 25

**Kalala Mulopwe Wanekenya
pa Amakedona**

²⁵ Boba bonso kebekujijepo patōkelela mu buludiki kampanda, inoko bekuja mu bufyafya mu ino ntanda ya bantu boneke badi na abo “baipailwe na kipete kilampe kyadi kitamba mu kyakanwa kya yewa wadi ushikete pa kabalwe.” Nansha byokebalombwelwepo amba bakelwa mu dijiba dya mudilo, le tubwanya kukulupila’mba bakasangulwa? I kutupu nansha pamo palombola’mba boba batyibilwa butyibi na Mutyibi wa Yehova mu kine kitatyikya bakasangulwanga. Yesu mwine wānenene amba, boba bonso kebadipo bu “mikōko” bendanga “mu mudilo wa nyeke ulongolwedilwe Dyabola ne bamwikeulu bandi,” ko kunena’mba “mu kutyibwa’ko kwa nyeke.” (Mateo 25:33, 41, 46) Mo mukafudila “difuku dya butyibi ne dya konakanibwa kwa bantu bampikwa bwine Leza.”—2 Petelo 3:7; Nahumi 1:2, 7-9; Malaki 4:1.

Kukola Byabupeta bya ku Mushipiditu

re-F p. 247-248 mus. 5-6

Kingelengele Kileta Moyo Kibamweka

⁵ “Kinyema kya ntanda . . . *kyadi’ko*.” Bine, kyāikele’ko bu Kitango kya Mizo tamba mu mafuku 10 Kweji 1, 1920, kikwatakanibwe na mizo 63 mu bitatyi bishileshile. Kupwa Jampani, Alemanye ne Itadi batamba’mo, Inio Sovietike wa kala nandi bamupanga’mo. Mu Kweji 9, 1939 mbikavu wa kasusu wa Alemanye Nazi wakolomona Divita II dya Ntanda. Kino Kitango kya Mizo byo kyakomenwe kuleta ndoe pano pa ntanda kyaelelwe mu lupongo na kuleka’byo kwingila. Mu 1942 ke kutupu’kyo. Inoko i mu kino kitatyi kibi Yehova mwaashintulwidile bantu bandi buluji bwine bwa kino kimonwa! Ku Kitango kya Kiteokratike kya Ntanda Mipya, Tutu Knorr wanenene kukwatañana na buno bupolofeto amba “kinyema kya ntanda . . . *ke kutupu’kyo*.” Kupwa waipangula’mba “Le Kitango kya Mizo kikashala nyeke mu lupongo?” Pa kupwa kwisambila pa Kusokwelwa 17:8, walondolola’mba: “Bulongolodi bwa mizo ya ntanda yonso busa kwikala’ko monka.” Ne ye mobyaikadile—byabingija Kinenwa kya bupolofeto kya Yehova!

Kibatambe mu Lupongo

⁶ Kinyema kya ntanda kya musombelo utyila pyā kibatambe mu lupongo. Mu mafuku 26 Kweji 6, 1945, bantu pobadi benda bela bya kwila mu San Francisco, mu États-Unis, mizo 50 yaitabije Kijila kya bulongolodi bwa Bumo bwa Mizo. Kitungo kya kino kitango kyadi kya “kulama nyeke ndoe ne mutyima ntenke ntanda yonso.” Kwadi bintu bivule byadi biifwane na Kitango kya Mizo ne Bumo bwa Mizo. Dibuku *The World Book Encyclopedia* dinena’mba: “Mu muswelo kampanda, Bumo bwa Mizo bwadi bwiifwene na Kitango kya Mizo, kine kyabundilwe pa kupwa kwa Divita I dya Ntanda . . . Mizo mivule yabundile Bumo bwa Mizo yo yonka kadi yadi ibundile ne Kitango kya Mizo. Pamo bwa Kitango kya Mizo, Bumo bwa Mizo nabo bwabundilwe mwanda wa kuleta ndoe pa bukata bwa mizo. Malongolodi makatampe akwatakenye Bumo bwa Mizo i meifwane bininge na

oa a Kitango kya Mizo.” Nanshi, Bumo bwa Mizo, i kinyema kya ntanda kityila pyā kyanganguka. I kikwatakanibwe na mizo 190 ne kupita, inoko Kitango kya Mizo akyo kyadi kikwatakanibwe na mizo 63; kadi kidi na biselwa bingi kupita kibajinji.

w12 1/6 p. 20 mus. 17

Yehova Usokolanga Byobya “Bisakwiyako”

¹⁷ Inoko, mutōtelo wa bubela keukakōkapo. Wabwitwa ukalonga nyeke bukomo bukatampe, bwa kutompa kunekenya balopwe balonge kiswa-mutyima kyandi kufika ne bikatununa Leza mityima ya boba badi munshi mwa lupusa lwandi. (**Tanga Kusokwelwa 17:16, 17.**) Panopano ponka Yehova usa kutonona imbikalo ya kipolitike ya ngikadilo ya Satana, mine yelekejibwe na Bumo bwa Mizo, itambe mutōtelo wa bubela bulwi. Ikonakanya lupusa lwandi ne kusala bupeta bwandi. Kino kinukumenkume kekyāmwekele kashā mu makumi a myaka. Dyalelo, wabwitwa ushikete usengalele pa kinyema kityila pyā. Nansha nankyo, kakashetemukapo bityebitye pashikete. Ino kupona kwandi kukekala kwa mu kitulumukila kadi na mushindo. —Kus. 18:7, 8, 15-19.

30 KWEJI 12–5 KWEJI 1

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | KUSOKWELWA 20-22

“Talai! Nalonga Bintu Byonso Ke Bipya”

re-F p. 301 mus. 2

Diulu Dipya ne Ntanda Mipya

² Myaka tutwa na tutwa kumeso kwa Yoano kubutulwa, Yehova wāsapwidile Isaya amba: “Napange madiulu mapya ne ntanda mipya; kadi bintu bya kala kebikavulukwapo, Nansha kwiya’byo ku mutyima kwine mpika.” (Isaya 65:17; 66:22) Buno bupolofeto bwāfikidile dibajinji kitatyi kyājokēle Bayuda ba kikōkeji mu Yelusalema mu 537 Yesu kaile, pobāpwile myaka 70 bu misungi mu Babiloni. Pobājokele, bābundile muzu utōka, “ntanda mipya,” yendejibwa na umbikalo mupya, “madiulu mapya.” Inoko, mutumibwa Petelo wāletele

nshintulwilo mikwabo ya buno bupolofeto amba: “Inoko batwe, mungya mulao wandi, tutengele madiulu mapya ne ntanda mipya mwine mukelanga boloke.” (2 Petelo 3:13) Pano Yoano ulombola’mba uno mulao ufikidilanga mu difuku dya Mfumwetu. “Diulu dya kala ne ntanda ya kala” i ngikadilo ya bintu ilongolwelwe na Satana ne imbikalo idi’mo iludikwa na Satana ne bandemona bandi, bine bisa kupita. “Dijiba” ditomboke dya bantu babi kadi bantomboki kedikekala’kopo. Dikapingakanibwa na “diulu dipya ne ntanda mipya”—muzu mupya wa pano pa ntanda, ukaludikwa na umbikalo mupya, ke Bulopwe bwa Leza kadi.—Dingakanya na Kusokwelwa 20:11.

w13 1/12 p. 11 mus. 2-4

“Talai! Nalonga Bintu Byonso Ke Bipya”

“[Leza] ukapampulanga impolo yonso ku meso abo.” (Kusokwelwa 21:4) Le i impolo ya muswelo’ka yakapampula? Ke impolopo ya nsangaji nansha impolo ikiñanga meso etu. Mulao wa Leza ufunkila pa impolo itamba ku masusu ne mutyima kupepa. Leza kakomijapo’tu’nka ino impolo; ino ukeipampula lonso na kutalula’ko bintu bibi bilengejanga’yo—ke masusu ne mutyima kupepa kadi.

“Lufu kelukekala’kopo dikwabo.” (Kusokwelwa 21:4) Le i bintu’ka bibi bilengejanga impolo kupita lufu walwana? Yehova ukanyongolola bantu ba kikōkeji mu bupika bwa lufu. Namani? Na kutalula’ko kine kilengejanga lufu: bubi bupyenwe kudi Adama. (Loma 5:12) Yehova ukafikija bantu ba kikōkeji ku bubwaninine kupityila ku kitapwa kya kikūlwa kya Yesu. Kupwa, lufu walwana wa mfulo “lukajimankanibwa fututu.” (1 Kodinda 15:26) Bantu ba kikōkeji bakekala mungya mpango ya Leza—ke ya kwikala na bukomo bwa ngitu bubwaninine kadi.

“Nansha misanshi mine keikekala’kopo.” (Kusokwelwa 21:4) Le i misanshi ya muswelo’ka keikekala’kopo monka? Misanshi yonso ya mu ñeni, mu malango ne ku ngitu itambile ku bubi ne ku kubulwa kubwaninina, kadi ibipija būmi bwa midiyi ne midiyi ya bantu dyalelo keikekala’kopo dikwabo.

Yehova, Leza wa Bubinebine

¹⁴ Tufwaninwe kukwata na mutyika myanda itu-lombola Yehova mu Kinenwa kyandi. Monka mwanenena amba ndi nenki mo mwaikadile, kadi byonso byanena amba nsa kulonga’byo, ulonga’-byo. Tudi na bubinga bonso bwa kukulupidila mudi Leza. Tufwaninwe kwitabija binena Yehova amba ukalubwila “kinongo boba bampikwa kuyūka Leza, ne ku boba bampikwa kukōkela myanda-miyampe ya Mfumwetu Yesu.” (2 Tesaloniika 1:8) Kadi tufwaninwe kwitabija binenwa bya Yehova panena amba uswele boba balondalonda boloke, ne panena amba ukapāna būmi bwa nyeke ku boba bonso balombola lwitabijo, kadi ne panena amba ukafundula misongo, kudila, ne lufu lwine. Yehova wānene ukoma bubinebine bwa bino binenwa bya mfulo pa kusoñanya mutumbwa Yoano amba: “Lemba’byo, mwanda binenwa bino i byabinebine, bifwanyinwe kukulupilwa.” —Kusokwelwa 21:4, 5, **MB**; Nkindi 15:9; Yoano 3:36.

Kukola Byabupeta bya ku Mushipiditu

it-2-F p. 1149 mus. 6

Būmi

Mu kijila kyawāpele Adama, Leza wālombwele’mba shi Adama akōkele, kakafupo. (Ngo 2:17) Nanshi pakatalulwa lufu, walwana wa mfulo, bantu bakōkele kebakekalapo na bubi bwibaletele lufu mu imbidi yabo. Bakekala’ko nyeke ne nyeke pampikwa kufwa. (1Ko 15:26) Kuno kujimankani-bwa kwa lufu kukalongeka ku mfulo kwa umbikalo wa Kidishitu, mwine ulombwelwe mu mukanda wa Kusokwelwa amba ukalonga myaka 1 000. Pano popesambilwe boba bakekala balopwe ne babito-bo pamo na Kidishitu amba “baikele bōmi ne kubikala bu balopwe na Kidishitu myaka 1 000.” “Bafwe bashela’ko” kebaikelepo bōmi “enka ne byapwile myaka 1 000” bafwaninwe kwikala boba bekele bōmi dya ku mfulo kwa myaka kanunu, inoko kumeso kwa Satana kukutululwa mu lu-

pongo ne kutompa bantu musunsa wa mfulo. Ku mfulo kwa myaka kanunu, bantu ba pano pa ntanda bakafikila pa bubwaninine, ne kwikala na mwādi mwikadile ba Adama ne Eva pobādi kebalongele bubi. Mu kino kitatyi bakekala na būmi bubwaninine. Boba bakanekenya dino ditompo kitatyi kikakutululwa Satana mu lupongo mu kitatyi katyetye, bakekala na būmi bwampikwa mfulo.—Kus 20:4-10.

it-2-F p. 101

Dijiba dya Mudilo

Bino binenwa bitanwa enka mu mukanda wa Kusokwelwa, kadi i bitelwe’mo mu muswelo wa kyelekejo. Bible ushintulula ne kuleta buluji bwa-byo mu muswelo wa kyelekejo amba: “Dino dyelekeja *lufu lwa bubidi*, ke dijiba dya mudilo kadi.”—Kus 20:14; 21:8.

Myanda isambilwa’po itala dijiba dya mudilo ditelelwe mu mukanda wa Kusokwelwa i bingija’mba, i muneneno wa kyelekejo. I mulombolwe amba lufu lukelwa mu dijiba dya mudilo. (Kus 19:20; 20:14) Lufu kelubwanyapo kusokwa buntu ntala. Inoko, Dyabola, kipangwa kya ku mushipiditu kyampikwa kumweka, ukelwa mu dino dijiba. Byadi kipangwa kya ku mushipiditu, kabwanyapo kusokwa na mudilo otubanzanga’u.—Kus 20:10; dingakanya na Div 3:2 ne na Bat 13:20.

Dijiba dya mudilo byo dyelekeja “lufu lwa *bubidi*,” Kusokwelwa 20:14 nandi unena’mba “lufu ne Kibundu” bikelwa’mo, kino kilombola’mba dijiba dya mudilo kedifunkilapo pa lufu lupyene bantu kudi Adama (Lo 5:12), kadi kedifunkilapo pa Kibundu (Sheole). Nanshi, difunkilanga pa lufu lwa muswelo mukwabo lwa kyelekejo, i lufu lwa lonso, mwanda i kutupu palembelwe amba dino “dijiba” dikaluja boba badi’mo, na mukatambilwa mu lufu lupyenwe kudi Adama ne mu Kibundu (Sheole) (Kus 20:13). Ino, boba kebalembelwepo mu “mukanda wa būmi,” balwana na bubikadi bwa Leza bampikwa kwisāsa, i belwe mu dijiba dya mudilo, ko kunena’mba bonakani bwa lonso, nansha’mba lufu lwa bubidi.—Kus 20:15.